

էթը, ուր շատ տեղերում խաղողի այգին եւ անտառը դեռ սահմանակից են, աստիճանաբար՝ մօտենում է աւերման նոյն վիճակին, որի մէջ դտնւում են Անդրկովկասի դաւառների մեծագոյն մասը:

Վրաստանում անտառները ըստ մեծի մասին պատկանում էին ազնուականութեան եւ վերջինս չէր նայում նրանց վերայ ինչպէս տնտեսութեան մշտական աղբւրի, որը պիտի շահագործել, ապահովելով նրա վերանորոգութիւնը, այլ իւրաքանչիւր սերունդ ձգտում էր կեղեքել անտառը որքան կարող է, կարծես մտածելով — մեզանից յետոյ թէկուզ ջրհեղեղ:

Վրաստանը դեռ զգալի տարածութեամբ անտառապատ է, երբեմն նոյն իսկ դաշտային մասերում, ինչպէս օրինակ Ալազանի հովիտում, եւ այդ կողմից չի գտնւում նոյն տաղնապի մէջ ինչպէս կենդրոնական Հայաստանը. բայց նրանում եւս շատ տեղեր խորը խոցուած է բնութիւնը:

Այժմեան Ատրպատականի հսկայ դաշտը եղբորդ լեռները տարբեր վիճակի մէջ են անտառային բուսականութեան կողմից. կան դեռ վերին աստիճանի անտառախիտ մասեր, մանաւանդ Լենկորանի գաւառում, կան եւ սաստիկ տուժած, ինչպէս Շամախի գաւառում, որ աչքի է ընկնում իւր մեղմ կլիմայով ուր վայրի բուսումն է եւ նուր: Առանձնապէս զգալի է այն տեսարանը, որ ներկայացնում են Շամախու բարձրաւանդակը սկսող՝ Շարաղիլ լեռան լանջերին գտնուող անտառային մնացորդները, որոնց կատարեալ ջնջումը, ըստ երեւոյթին, հեռու չէ:

1910 թ., երբ Նախարարութեան աջակցութեամբ եւ ձեռնարկել էի ստուգել անտառների վիճակը Անդրկովկասում, Ղազախի անտառապետը (այս գաւառի լեռնային մասը այժմ միացած է Հայաստանի հասարակապետութեան) իւր գործին նուիրուած մի մասնագէտ երիտասարդ, նկարագրելով կատարուած աւերմունքները, ցոյց

տուեց լեռնահովիտներ, ուր անտառային բուսականութեան ոչնչացման հետեւանօք աղբիւրները արդէն լռել էին:

Նոյն իսկ անտառախիտ եւ մշտադալար Բաթումի նահանգի բնութիւնը տեղ տեղ կրում է իւր վերայ աւերիչ ձեռքերի հետքերը ինչպէս Արդուինը եւ շրջակայքը ուր անմոռէն սրակող լեռը մերկացրել են եւ յորդառատ անձրեւի ժամանակ յառաջ եկոյ հեղեղը սկսել է աւերել տեղ տեղ նոյն իսկ քաղաքամասեր ու այգիներ:

Անկուլտուրական երկրներում անտառը ընդհանրապէս աւելի սաստիկ է տուժում, մանաւանդ այն տեղերում, ուր ամէնից աւելի պիտի խնամքի առարկայ լինէր: Անդրկովկասում մինչեւ օրս՝ զիւղական համայնքների եւ քաղաքների մօտիկութիւնը շարունակում է մահաբեր մնալ անտառների համար:

(Ըրբեմն էլ ինչպէս)

Յ. ՍԱՀԱԹԵԼԵԱՆ

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԴԱՍԱԿԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆԻ ՅԸՏԿՈՒԹԻՒՆ-ՆԵՐԷՆ

Ա.

Կրկնանուն ածականներ:

Ցանցառ չէ դասական մատենագրութեան մէջ գործածութիւնը այն ածականներու, որոնք՝ փոխանակ իրենց սեփական շշանակութեամբը գոյականներ որակելու, մասնաւոր ու խնամուած նախասիրութիւն մը ցոյց կու տան առնթրի ալ մաստ գոյականը կցելու անգամ մըն ալ իրենց ծայրը, ու այսպէսով կը ջանան կարծես ներքին աղբիւր մը հաստատել ածականի եւ գոյականի միջեւ: Հետաքրքրական երեւոյթ մը, որ — որքան կը ներեն բնագրական համեմատութիւնները գուշակել — հայերէն քերական

նութեան ինքնայատուկ օրէնքներէն մին կը թուի ըլլալ: Այս ձեւ ածականները փոխանակ թոռնեանի հետ կրկնարմատ կոչելու (չատընտ. Ըթերց. Բ., 2, 3, 36, 40, 93 եւ այլն) աւելի պիտի նախընտրէի կրկնանուն անուանել:

Կը դնեմ ստորեւ այս շիւթը շօշափող իմ հաւաքած գրեթէ կատարեալ օրինակներս, որոնց կը կցեմ, եթէ բնականաբար կարելիութիւն կայ, նախարանգիրներու ընծայած ընթերցումներն ալ, որպէս զի զիւրաւ կարելի ըլլայ ըմբռնել ու գնահատել ազատ ընթացքը հոյ թարգմանիչներուն, որոնք հեռու ստրկական հետեւողականութեան հոգիէն, գիտցած են շատ անգամ օտար մտածումներու հիւսել ճարտարօրէն իրենց ազգային բնիկ մտածելակերպը:

ԱՂՈՒԱՄԱԶ ՄԱԶ. — “Եւ ահա տեսիլ նորա զնստագոյն իցէ քան զմօրթն եւ ի նմա մաշկընդ խարտիչացեալ”, Ղեւտ. ԺԳ, 30 = ἐν αὐτῇ δὲ θορίξ ξανλεπτή, pilus flavescens subtilis:

ԱՆԲԱՆ ԲԱՆ. — “Որք զառաքինութիւն սիրեցին, նոքա ոչ ընկալան, այլ եւ խոտեցին եւս իբրեւ շաւիշ ինչ բան, Ոսկեբ., Մեկն. Պաւլ. Ա, էջ 551 = ἀλλ’ ἐξέβαλον ὡς ἄλογον, tamquam quod careat ratione:

ԱՊՈՒՇ ՈՒՇ. — “Որչափ եւ արբեցայք ատուածեղէն (տպ.) սորոշայիլ բանիւն, եւս քան զեւս շաւիշ մերժէք”, Սեբեբ., էջ 164, քիչ մը վեր գործածուած է իբրեւ բայածական “գործ արբեցութեան շաւիշ յապարհակէ”, էջ 163:

ԱՌՆԱԿԱՆ ԿԻՆ. — “Պահել զքեզ յաւանիս ինչէ, Առաք. Զ, 24 = τοῦ διαφυσάσσειν σε ἀπὸ γυναικὸς ὑπάνδρου, a muliere nupta, “ի պնդելու աւանիս ինչէ, Սիրաբ., ԽԱ, 27 (էջ 149) = καὶ ἀπὸ κατανοήσεως γυναικὸς ὑπάνδρου, “իսկ աւանիս ի կենդանի այլ իւր կապեալ կայ”, Հռովմ. Է, 2 = ἡ ὑπάνδρος γυνή:

ԱՒԱԳԱՓՈՂ ՓՈՂ. — “Հարցեն քիչ առաքելք”, Եսայի ԻԷ, 13 = σαλπιοῦσι τῇ σάλπιγγι τῇ μεγάλῃ, tuba magna:

ԲԱՐԵՆՇԱՆ ՆՇԱՆ. — “Գունգն յուգայեան յուսացեալ յաւանականութիւն տեսան բերելան նշան յաղթութեան առաջի աչաց տե-

սանէին”, Բ. Մակաբ., ԺԲ, 11 = τὸν περὶ τὸν Ἰουδαν διὰ τῆς παρὰ τοῦ Θεοῦ βοήθειαν ἐν ἡμερησίων τῶν:

ԲՈՒՆԱՄԱՐՏԻԿ ՄԱՐՏԻԿ. — Բ. Մակաբ., Դ, 14

“յաւաթարագոյնս տային զանձինս իւրեանց աղք. քահանայիցն ի մարմինս եւ ի բարեբախտիս եւ յանաւրէն բաշխոյս կաքաւաչաց հատուածը” ոմանք, կը կարգան “եւ ի բարեբախտիս” եւ յանաւրէն բաշխոյս (Զօհրապ):

ԳԻՇԻՐԱՊԱՀ ՊԱՀ. — “Զայլ դէպքերու շուրջ զնոքաւք զգուշութեամբ բերաւ զգիւսէն”, Գ. Մակաբ., Ե, 3 = τὴν λοιπὴν ἐμυχαίνοντο περὶ αὐτοῦ ἀσφαλῆαι:

ԴԱՌՆԱԴԵՂ ԴԵՂ. — “Ի չարաչար դժուարեղ լիւնս ի տանջանս (տար զբանն) եւ ի դատաստանն Աստուծոյ. զի որպէս ի բժշկելն ի դառնագեղան խառնք եւ կտրումն մարմնոյն, այսպէս եւ յԱստուծոյ տանջանքն”, Ոսկեբ., Ճառ Զ. ի Ղազարոս, էջ 536:

ԵՐԱԳԱԹԵՒ ԹԵՒ. — “Ասան այնորիկ եւ Գաբրիէլ երբեք ինչէն ոմանց երեւէր”, Ոսկեբ., Ճառ ի տեսիլ սերովքեցին, էջ 416: Զգաւն ի թարգմանիչը գործածած է ԱՐԱԳԱԹԵՒ ԹԵՒ. “Եւ ընթանային (գունդք դասուցն) թռչէին արեւելէն”, էջ 297, որուն դէմ ասորի բնագիրը ունի ܐܪܥܐ ܕܥܬܝܐ, որ է pennis suis velocibus (Graffin, Pat. syr. I, էջ 828):

ԳԵՂԵՑԱՆՈՒՆ ԱՆՈՒՆ. — “Իսկ ես արդարագոյն եւ առաւել ուղղագոյն զանդակիցն եւ եւ զբարեկամ նշանակեցից եւ մանր պատմեցից շիւղեցիւնն զհնչակաւորն աւանի”, Եւթաղ, Յառաջ. Գործ. առաք. (Զօհրապ, էջ 723), որուն դէմ յոյն բնագիրը կը գործածէ բոլորովին այլազան նախագատութիւն մը, տես Zacagni, Collectanea monumentorum veterum, I, էջ 406:

ԵՐԱԳԱԹԵՒԱՆ ԿԵԱՆԲ. — Ոսկեբ., Ճառ ի Ղազարոս, էջ 535 ունի “ընդ երկայնակէն ինչէ” ընթերցումը, որուն դէմ Մատենադարանիս, Թ. 1 Ձեռագիրը կու տայ “երկայնակէն ինչէ” տարբերակը. վերջինս այս ձեւը կը կրկնէ նաեւ Բարուք, Գ, 14 “ճաշաշէլ միանգամայն թէ որ եւ ինչէ երկայնակէն”, ուր է լոյս աչաց = πῶς ἐστὶ μακροβίωσις καὶ ζωή, որ սակայն զիս չ’արգելէր հարցնելու թէ արդեօք լուազոյն չէր բլար վեցեակեան տպագրութեան

մը կատարել *ἀλλὰ ὅμειναι τινὶ δερματίνῳ* (Migne, Pat. gr. XXIX, էջ 181),
ինծի սակայն, աւելի հարադատ կը թուի
վենետիկեան տպագրութեան «*ἡμεῖς*»
էջ (համեմատելով *ἡμεῖς*, էջ 166) «*ἡμεῖς*»
թիւ «*ἡμεῖς*», ընթերցուածը, որ յետոյ
սովորական օրէնքի մը հետեւութեամբ (տես
նորայր, Բառաքնութիւն, էջ 27 եւ այլն)
եղած է «*ἡμεῖς*», կամ «*ἡμεῖς*»
թիւ «*ἡμεῖς*»:

ՄԱՏԱՂԱՏՈՒՆԿ ՏՈՒՆԿ. — «Եւ զարքունիսն մարդաբանի քննութիւն ծառայ զարգարեաց»,
Եւսեբ., Բրոն. Ա, էջ 56, որուն դէմ
Աւգերեան կը գտնէ Եւսեբեայ ուրիշ
տեղ կիրարկած պարզ ծնծորոյ ընթեր-
ցուածը (Praep. IX, 41) եւ Յովսեպոսի
պահած ծնծորոյ *παντοδαποὺς αἰσθηθῆναι*
եւ կը կարծէ թէ Բրոնիկոնի յոյն բնագիրը
այս ընթերցուածներէն տարբեր, հայ բնա-
գրին աւելի մերձ ընթերցուած մը ունեցած
ըլլայ (ծանօթ. 1). եւ կը կարծեմ թէ այս
մասին այսքան մտահոգութիւն աւելորդ է,
քանի որ զուտ հայկական առութիւն մը ու-
ղած է գործածել այստեղ թարգմանիչը՝
շեղելով բնականաբար նախաբնագրին ներ-
կայացուցած պարզ ծնծորոյէն. այս կար-
ծիքը շատ հաստատուն է անոր համար մա-
նաւանդ որ Բարսեղի սանձարձակ թարգ-
մանիչն ալ յոյն պարզ ծնծորաբանը միեւնոյն
առութեամբ գիտէ հայացընել՝ «Եւ ամենայն
դոշնի մարդաբանի (+) զարգացեալ վերա-
նայ հասանելի չափ հասակաց բարձրա-
բերձ(ք) եւ կարճաբերձք», Վեցոր., էջ 92,
= *πάντα δένδρα*, տես հատուածիս մասին
Նաղարէթեան, Պատկեր 1893, էջ 38,
Ոսկեբերանի *πρὸς ἀμπέλου φύτεϊαν*
նախադասութիւնն ալ հայ թարգմանչին
ձեռքին տակ կ'ըլլայ «մանաւանդ զի եւ ոչ
թղեան մի երկիր վայրոյ տեղի կայր նորա եւ
կանգնեան մի հող ի մարդաբանի քննի»
(Մեկն. թղ. Պաւլ. Բ., էջ 617):

ՄԵԾԱԳԱՆՁ ԳԱՆՁ. — «Մեծ իմն մեծ իրք են
գտանել մարդ հաւատացեալ (πυστός), քան
զամենայն հաւն մարդկան զմարդն մեծագն»
երեւելուցանեմ», Կիւրեղ., Կոչ. Ընծ.,
էջ 75, յոյն կ'ըսէ «քան զամենայն մեծա-
տուն եւս մեծագոյն գտանի այնպիսին =
παντὸς πλουσίου τυγχάνων πλουσιώτερος».

ՄԵԾԱՂԱՆ ԴԱՆ. — «Հաւ մեծաւն է (գար-
ձեալ ծով) մեծատանց՝ բերելով զվաճառն

ազգի ազգի» (այսպէս Մատենադարանիս օրի-
նականը, իսկ տպ. ունի՝ *զվճառն ազգի ազգի*),
Բարսեղ, Վեցոր., էջ 80 = *καὶ πλοῦτου*
πρόξενος ἐμπόροις γίνεσθαι. «Մտեք յու-
րախութիւն տեառն ձերոյ, որ յարգեցէք հա-
նէք ի մեծաւն շահս զքանքարսն», Ի վկայսն
Արեւելից, հարկ. Գ. Տէր-Մկրտչեան,
էջ 138 (= Սոփերք Ի, էջ 47):

ՄԵԾԱՍԱՍ ՍԱՍ. — «Եւ ոչ կարացին հան-
դուրժել մեծատանց մեծի տէրու-
թեան», Զգոն, էջ 297, ասորին ունի միայն
«Եւ ոչ կարացին հանդուրժել = *οὐδὲ*
οὐδὲ» (Graffin, Pat. syr. I, էջ 828),
«մեծատանց սաստից մեծի տէրութեան»,
յաւելուածը հետեւաբար հայ թարգմանչին
մտածնունդն է պարզ:

ՄԵԾԱՓՈՅԹ ՓՈՅԹ. — «Մուտ Բերսաբեայ
մեծագնի գնդի շտապեալ տագնապեալ»,
Եփրեմ, Ա, էջ 418:

ՄԵՂՄԱԳԱՆՑ ԳՆԱՑԲ. — «Կեզն երազընթաց
գնացիքն հասանեն միմեանց եւ կեպն մե-
ծագն քննիչն յամեն եւ անադանեն»,
Բարսեղ, Վեցոր., էջ 121 = *οἱ δὲ βρα-*
δυτέρας τὰς περὶ οὐδὸς ποιοῦμενοι:

ՄԵՂԳՈՅՆ ԳՈՅՆ. — «(Յորժամ) գնին մե-
ծին (արեգական) ոչ լըջացի եւ հողմք
խոտաշունչք եւս յաւելցին եւ ամպն եւս
քան զեւս բազմացի... զսաստիկ անձրեւաց
յոյտ առնեն», Բարսեղ, Վեցոր., էջ 115,
այս հատուածը յայտնապէս յաւելուած հայ
ճոխաբան թարգմանչին, չկայ յոյն բնագրին
մէջ, տես Migne, Pat. Gr. XXIX,
էջ 125:

ՄՈՂԱԹՈՒՋ ԹՈՒՋ. — «Եւ եթէ չիցէ տունին
այն մաւտ յընտանի թղեւնոյն, շինել մե-
ծաւնի քաղցն բերեն կախեն ընդ ըն-
տանի թղեւնոյն», Բարսեղ, Վեցոր., էջ 98.
այս ընթերցուածի փոխարէն Նաղարէ-
թեանի օրինակներէն մին ունի «շինել մե-
ծաւնի» տարբերակը, որ Վեցորէի նախկին
հարադատ ընթերցուածը կը թուի ըլլալ,
տես Պատկեր 1893, էջ 86, յոյնը պարզա-
պէս ունի *ὁλόγυρος*:

ՅՍՏԱԿԱՄԻՏ ՄԻՏԲ. — «Ուղիղ են ճանապարհք
տեառն եւ անաւրէնք գայթեն եւ գայ-
թակիցն ի նոսա եւ արդարք յարաւան
մարդ գնան ի նոսա եւ վայելեն», Զգոն,
էջ 282. ասորին միայն *ἄλλα* (յոտակու-
թեամբ) Graffin, Pat. syr. I, էջ 565,
ասորերէն այս մակըայածեւն է գարձեալ ան-

տարակոյս որ Եփրեմի մօտ թարգմանուած է միեւնոյն ասութեամբ՝ «իբրեւ խնդրեաց ի նմանէ զԱբիսակ զիւլմայեցի եւ խոստացաւ յարախօյն Դրաւ խնդրել եւ տալ նմա յարբայէն, Եփր., Ա, էջ 420:

ՆԱՆՐԱԳԻՐ ԳԻՐ. — «Նովաւ կարկեցոյց նա զԼիտուիան համարձակութեանն զայնոցիկ, որ ընդդէմ գրեցին եգիսիէն Նաւաթիւս, Եւսեբ., Եկեղ. պտմ., էջ 464. ասորի բնագրին պակասը թոյլ չի տար այստեղ գիտնալ թէ ինչ էր նախարհագրին գործածած ածականը:

ՆԱՒԱԳՆԱՅ ԳՆԱՅԲ. — «Եւ ոչ ծովն մեծ, զոր ոչ երբեք կոխեաց ոտն մարդոյ Նաւաթիւս քնացիւն, Բարսեղ, Վեցոր., էջ 73, յոյն բնագրին մէջ չկայ այս հատուածը (Migne, Pat. Gr. XXIX, էջ 85). «յոյժ տեղեակ եւ հմուտ են կէտք անդնդայինը ունել զԼուքանչիւր սահմանս կայենիցն, քանզի արտաքոյ քան զամենայն Նաւաթիւս (այսպէս կը սրբագրեմ, տպ. ունի Նաւաթիւս, Պատկեր 1893, էջ 212՝ Նաւաթիւս) քնացի (տպ. քնացի) ծովուն շրջին, անդ, էջ 146, այս տեղ ալ յոյնը շատ համառօտ է (ibid., էջ 156), անկարելի է հետեւաբար համեմատութեան եղբ մը գտնել:

ՇԼԹԱՅԱԳՈՐԾ ԳՈՐԾ. — «Եւ արասցես տախտակ մի հիւսկէն վերջիւք, քերթ շէրօն քերթ յոսկւոյ սրբոյ, Եւք, ԻԸ, 22 = ἔργον ἀλλοσιδωτὸν ἐκ χροσίου χαθαρὸν.

ՇՈՒՇԱՆԱԳՈՐԾ ԳՈՐԾ. — «Եւ այնպէս արար երկրորդի խոյակին ի վերայ գլխոյ սեանցն, քերթ շէրօն քերթ առ կամարաւ ի շրից կանգնոց, Գ. Թագ., Է, 19, 22 = ἔργον χροίου, ուրեմն «գործ շուշանի» (ՀԲ, Բ, էջ 491):

ՈԳԻԱԿՈՂՄՆ ԿՈՂՄՆ. — «Իսկ (ՀԲ՝ է) արդարութեան՝ միաբանութիւն իմն եւ յաւա-կապութիւն ընդ «ֆիւլիւսն» իւրն գործել, Եւագր., էջ 50, լուսագոյն չէր արդեօք «ընդ «ֆիւլիւսն» իւրն», ընթեռնուլ (տես վարը ՎԵՐՆԱԿՈՂՄՆ ԿՈՂՄՆ), յոյն ունի *φωχῆς μερῶν*, ինչպէս յառաջ կը բերէ Սարգիսեան ասորեւ ծանօթութեան մէջ:

ՈՐԳԵՍԷՐ ՍԷՐ. — «Յորում վայրի աւետիքն յաղթահարեցան յորդեհէր «իւր» անտի, Եփրեմի Ա, էջ 66:

ՉԱՐԱՆՈՐՀՈՐԻՐ ԽՈՐՀՈՐԻՐ. «Ի մարտնչել ընդ խորհուրդս՝ հեզն եղիցի մարդիկ, բաժանեալ

հեղութեամբն ի նենգաւոր չարախոհութեան, Եւագր., էջ 76:

ՉԱՐԱԿԵՂ ԿԵՂ. — «Կեղ չարիւղ եւ ցաւք անհնարինք անկեալ էին զաղեաւք նորա, Եւսեբ., Եկ. պտմ.: էջ 45. ասորին ունի միայն *ܠܒܝܟܝܐ* (= «կեղ եւ ցաւ») Wright, Eccl. hist. of Euseb., էջ 40:

ՉԱՐԱՉԱՅՆ ՉԱՅՆ. — «Եւ յայն նոցա չարայն եւ մեծ խռովութիւն արտից առնէն Եւագր., էջ 313, «զի այնչափ մեծ էր գոչիւնն եւ բարբառն եւ ոչ էր յայն չարայն եւ ոչ խիստ դժկամակ լուելաց», Ոսկեբ., Մեկն. Յովհ., էջ 3, որ Վենետիկեան հատակ-տորին մէջ եղծուած եղած է «զի այնչափ մեծ էր գոչիւնն, եւ բարբառն ոչ էր յայն չարայն», Մեկն. Պաւլ. Բ, էջ 580, յոյնը լոկ *οὐκ ἔστι τραχέα τις, οὐδὲ ἀγδής.*

ՉԱՐԱՓՈՒՇ ՓՈՒՇ. — «Եւ անաւրէնք, իբրեւ քերթ չարաքերթ զի այրին ի հոյ, կոտորեցին ամենեքեան, Եփրեմի Ա, էջ 410:

ՊԵՏԵՆԱԶԷՆ ԶԷՆ. — «Ո՛վ նահատակք պատերազմողք ... մտաւք ի պատերազմ պարելուն իւրն, քաջութեան, որ ժամանակեան պնդակազմ մարտին առին զառաւել յաղթութիւնն յաւիտեանկան, Ի վկայս Արեւել., էջ 32:

ՋԵՐՄԱՆԱՅՈՐԻ ԶՈՐԻ. — «Եւ շուրջ զգետովքն, որ գնան ի ցամաքի վերտ Վերմաներտ բխեն խառնին ի շուրսն ցրտաբուխ, Բարսեղ, Վեցոր., էջ 79, տպագրին տուած «Վերմաներտ» ընթերցուածի մասին համեմէ իմ նիւթեր հայերէն բառագրութեան ուսումնաորութիւնս, էջ 67–68, կը յաւելում այստեղ թէ Մատենադարանիս Թ. 612 Ձեռագիրն ալ կը կարգայ «Վերմաներտ», տես նաեւ Թ. ունեան, Հատ. ընթերց. Բ, էջ 27, յոյն բնագիրը խնդրական հատուածին դէմ կը գրէ բոլորովին այլազգ (Migne, Pat. gr. XXIX, էջ 92):

ՍԱՅՐԱՍՈՐԻ ՍՈՐԻ. — «Շմուսն ասէ. Այդ մի լիցի թէ առ քեզ կեցցեն եւ յԱստուծոյ մեռանիցին, բայց դու տես զնոցա հանդէսն «այրաւոր» «բն» ի վկ. Արեւ., էջ 119, որուն դէմ ասորին կը ներկայացընէ բոլորովին ուրիշ դադափար «Ի քուրայս տանջանաց», տես Assemani, Acta sanctorum Orientalium, էջ 22:

ՍԵՒԱԳՈՅՆ ԳՈՅՆ. — «Տեսանէր ի միւս ծաղիկ գոյն գլխաւոր ծիրանոյ... եւ ի միւսումն զգոյն կապուտակի եւ ի միւսումն զդոյն

«...» եւ ի միւսումն զգոյն սպիտակութեան, Բարսեղ, Վեցոր., էջ 102, Մատենադարանիս Թ. 249 եւ 612 Ձեռագիրները չունին «եւ ի միւսումն զգոյն «...»», ընթերցուածը, յոյն բնագիրն ալ չունի այս կտորը *καὶ χυανὸν ἐν τῷ ὄσῃ καὶ ἐν ἐτέρῳ λευκόν*, բնագրական եւ ձեռագրական համեմատութիւնները ծանր կասկածի կ'ենթարկեն այլապէս արդէն անմիտ խնդրական այս նախադասութիւնը:

ՍՊԱՌԱՋԻՆ ԶԻՆ. — «Ռոճիկս եւ պարգեւս բազմաց շնորհէր եւ սպասուէն շինուի յահ եւ յերկիւղ արտաբնոյն անդ ստէպ հանդէս արարեալ կրթէր, Եւսեբ., Բրոն. Ա, էջ 225, յոյնը լոկ *ταῖς ἀξιοπιστίας* (Joseph., Contra Apionem I, 1), կը կարծեմ թէ նոյն հեղինակին շինուի եւ սպասուէն զազգն վիանդեալ նախադասութիւնն ալ, էջ 198, պէտք է ուղղելով կարգաւ շինուի «սպասուէն», յոյնը հասալ միայն մէկ բառ ունի՝ *ὁπιλοῖς* (Diod. Sicul. I, 2):

ՍՏԱԲԱՆ ԲԱՆՔ. — «Իսկ մեր ճշմարտութիւնս կապուած կողմուած ի պաճուճազարդ «...» քննից ստայաւդացն ունի անձամբ յանձնէ զհաստատութիւն, Բարսեղ, Վեցոր. էջ 61, յոյնը լոկ *ἐνταῦθα δὲ γυμνῇ τεχνασμάτων ἢ ἀλήθεια πρόκειται*.

ՍՏԱԳԻՐ ԳԻՐՔ. — «Արդարեւ ճշմարիտ սարգի ոստայն կամեցան անկանել, որ զայս այսպէս գրողներն ի «...» իւրեանց, Բարսեղ Վեցոր., էջ 4 = *οἱ ταῦτα γράφοντες*.

ՎԵՐՆԱԿՈՂՄՆ ԿՈՂՄՆ. — «Ի ժամանակի յորում վերնաւորն իրան լուեալ գնացեալ երթայր, Բ. Մակաբ. Թ. 23 = *εἰς τοῦς ἄνω τόπους*.

ՏԱՐԱԺԱՄ ԺԱՄ. — «Մատիցուք ի ժամու եւ ի տարածմու, մանաւանդ թէ չիք իսկ «...» (պէտք է արդեօք յաւելուլ այստեղ «...» = *ἀχαίρων*) մատչելոյ, քանզի «...» ժամ ժամ ցանկ չմատչելն է, իսկ այն որ հանապազ ցանկանայցէ խնդրել, ցանկ դէպ ժամանակ է տալոյ: Չոր աւրինակ հանգչելն չէ «...» ժամ երբեք, նոյնպէս եւ ոչ խնդրելն այլ չխնդրելն է «...» ժամ», Ոսկեբ., Մեկն. Մաթ., Ա, էջ 355 = *ἄχαίρων γὰρ τὸ μὴ διηνεκῶς προσιέναι... ὥσπερ γὰρ τὸ ἀναπνεῖν οὐδέποτε ἄχαίρων... τὸ μὴ αἰπεῖν ἄχαίρων*.

ՏԻԿԻՆ ԿԻՆ. — «Իսկ Հրեայքն ետուն զհաւանութիւնս գլխաւորացն եւ հանաչ րիչնաչ եւ մեծամեծաց քաղաքին, Եփրեմ, Մեկն. Գործոց Առաքելոց (հրաբլ. Ա կիսեան), էջ 24. ակնաւորութիւն է Գործք Առաքելոցի սա հատուածին «բայց Հրեայքն գրգռեցին զաշխարհայն հանաչ զգործս եւ զգլխաւորս քաղաքին», ԺԳ, 50, զոր աչքի առջեւ ունենալով Եփրեմեան ասացուածը կը մեկնեմ «գրգռեցին ակնաւոր, անուանի, մեծանուն կիները», որով «...» հոս գործածուած կ'ըլլայ ածականաբար:

ՔԱՂՅՐԱԲԱՆ ԲԱՆ. — «Բաղարշապէս քննի (ՀԲ, Բ, էջ 973՝ քննի-) վասն յանցանաց հակառակողին մի ձգտիր, զի մի շարեաւքն շարի պատեալ ի քաջութեան անտի ի պարտութիւն մատնեցիր», Եւսեբ., էջ 93:

ՔԱՋԱԴԻՏ ԴԻՏ. — «Եւ ասէ ցնոսա դարձեալ կացուցի ի վերայ ձեր զբեռս «...» քննից, էջ 268, տպագրին տուած այս ընթերցուածը ՀԲ կ'առաջարկէ կարգաւ «զբեռս «...» եւ կամ կ'ուղէ հասկնալ «քաջ դիտողութեան», (Բ, էջ 982). ես սակայն աչքի առջեւ ունենալով Չ. Գ. Օ. ի թարգմանչին այլուր գործածած «բեռս ճարտարութեան», ձեւը, զոր վերը տեսանք իր կարգին, տպագրին տուած յայտնապէս եղծ ընթերցուածը կը բաղձամ ուղղադրել եւ ընթերցուել «զբեռս «...» ասորի բնագիրն ունի այստեղ միայն *λοο*, = *speculatores* (Graffin, Pat. syr. I, էջ 764):

ՔԱՋԱԹՈՅՐ ԹՈՅՐ. — «Յորժամ զկաւչիկն ի լոյս սեւութեան «...» ներկանիցէ, Ոսկեբ., Մեկն. Պաւլ. Ա, էջ 63, յոյն բնագրէն այնքան շեղած է այստեղ թարգմանիչը, որ անկարելի է համեմատութեան օժանդակութիւնը վայելել եւ որոշ եղբակացութեան մը յանգիլ թէ «...»-ը ածական է «լոյսին թէ մակբայ «...» նիշէին. յոյնին *ἐν τῷ μέλανι σφόδρα ἀποστειλβη* մակբայն միայն աւելի հաւանական կարծել կու տայ թէ «...»-ը այստեղ իրօք մակբայ է:

Հ. Ա. ՎԱՐԴԱՆՅԱՆ

